

monasterii monachus, qui eum unice diligebat, et infirmanti ac morienti sedulum ministerium devotus impendebat, percunctatus est eum utrum corporali molestia graviter premeretur. Ille vero respondit se placidum ac tranquillum existere, nihilque sentire molestiæ, nisi tantum in gutture, ubi digitum apposuerat: ibi se aliquantisper dolere dicebat. Cumque idem dominus Pontius mira devotione circa tam feliciter morientem afficeretur, accessit ad eum, et cum magna contritione cordis, intimis precibus rogavit ut, si per divinam concessionem fieri posset, post mortem ad se reverteretur, et de his quæ circa se gererentur, eum certificaret. Quo annuente, post paucos dies dormitionis suæ ad fratrem prædictum revertitur, cum magna claritate refulgens, et quasi crystallus aut vitrum purissimum toto corpore translucens. Dixitque ad eum: « Notum tibi facio, charissime, quia miserante Domino susceptus sum in magna beatitudine. Corpus vero istud, in quo me conspicis, collatum est mihi usque ad diem generalis resurrectionis, in quo proprium corpus, quod modo vermibus scatet, et in pulverem redigitur, recuperabo, incomparabili gloria præstantius atque præclarior isto. In hoc autem interim suavissime requiesco, quod per omnia mihi accommodum, et ita translucidum est, ut de singulis membris ac de cunctis partibus ejus, quasi de oculis clarissime cernam: et totum corpus ita mihi sit undique, ac si esset oculus unus (15). » Cæterum in pede uno ejusdem purissimi et translucidi corporis apparebat obscuritas cujusdam maculæ, de qua tristi aliquantulum vultu sic locutus est: « Macula ista quam cernis, contracta est a me per negligentiam meam, eo videlicet quod ad laborem quotidianum aliquando segniter incedere solebam, nec conventum fratrum ad opus manuum exeuntem, eo fervore quo debebam, sequebar. » Hæc et alia multa, multumque miranda prædicto monacho anima illa sancta innotuit, tandemque ab eo recedens magnifice ædificatum consolatumque dimisit. Attendant, quæso, istud qui non solum ad laborem segniter incedere, verum etiam pro frivola quavis occasione a communi labore solent remanere, cum certum sit omnem Ordinis institutionem sanctam et Deo placentem esse, nec sine gravi periculo animarum negligi posse.

CAPUT XXV.

De fratre moriente, qui gloriam sibi præostensam domino Pontio declaravit.

Famulus Domini Pontius, qui prædictam visionem ad consolationem nostram, qui in ordine Cisterciensi pondus diei et æstus portamus, videre meruit. Cum succedenti tempore, proficientibus meritis, ad regimen ejusdem Ecclesiæ assumptus fuisset, locum dignitatis condignis adornabat moribus, pastorem quidem curam debita auctoritate exercens, sed ovis mansuetudinem et innocentiam non amittens. Factum est autem ut in diebus prælationis ejus Dominus occulta dispensatione tremendorum judiciorum suorum in eandem domum immitteret mortalitatem vehementer grassantem, ita ut infra duos menses quadraginta circiter et quinque fratres de medio tollerentur. Qui fere omnes cum tanto pietatis desiderio dormitionem accipiebant, quasi jam cœlitus prævidissent se, post miserias hujus vitæ, continuo beatitudinis æternæ vitæ participes futuros. Et multi quidem ex eis cœlestem gratiam sibi conferendam præviderunt, et prævisam accipere meruerunt. Ut nunc verbis fidem faciamus, exempli gratia pauca de pluribus referemus. Erat

(15) Parum probabile est, quod monachus apparetur fertur dixisse, corpus in quo apparebat, sibi pro munere datum usque ad diem resurrectionis: ad quid enim huic corpus, potius quam aliis: vel ad quid et illis?

ibidem monachus quidam probatissimæ conversationis, qui in præfata mortalitate defunctus est. Hic itaque cum jam ad horam ultinam devenisset, pulsata est tabula post Completorium, et convenerunt fratres ad ejus exitum muniendum. Cantantibus autem monachis circa illum litaniam et psalmos, et ipse confortatus a Domino, voce qua poterat cum aliis psallebat. Explicata vero psalmodia, dominus abbas Pontius signo facto præcepit conventum abire, eo quod infirmum psallentem aspiceret, et putaret eum adhuc aliquandiu spiritum trahere. Quod cum frater ille videret, protensa manu significavit abbati ut faceret eos ibidem adhuc subsistere paululum, quia sciebat se ad punctum in modico migraturum. Cernens itaque abbas ferventissimum virum, quia, propter regularis disciplinæ censuram, post Completorium, etiam in mortis articulo, silentium frangere nollet, præ gaudio se continere non potuit, sed rupto ipse silentio, et præmisso « Benedicite, » ait: « Obsecro, dilectissime frater, quia video Dominum esse tecum, ut indices nobis si tibi revelatum est aliquid de illa beata spe quam exspectas, ut et nos valeamus in Domino respirare, et tibi pariter congaudere. » Tunc idem infirmus respondit: « Ut ad ea quæ poscitis, domine Pater, respondeam breviter, sciatis me vidisse quæ loqui non licet. Verumtamen hoc unum dicere possum, quia, si omnium hominum merita solus ego transeenderem, necdum utique dignus existerem adipisci æternæ beatitudinis gloriam, quæ præparata et præmonstrata est mihi, jamjamque habituro. » Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino.

CAPUT XXVI.

De fratre pusillanimo, quam dominus abbas Pontius magnifice ad penitentiam animavit.

Frater quidam magnæ religionis in eodem tunc cœnobio degebat, nomine Bernardus. Hic in primordio conversionis suæ, dum peccatorum suorum enormitatem, districtique Judicis æquitatem attentius intueretur, tanta formidine motus est, ut in desperationem propemodum laberetur. Quo comperto venerabilis abbas ipsius Pontius, exemplis et monitis multis ei persuadere conabatur quia confessus et penitens quilibet, quantumlibet reus, nunquam indulgentia privaretur. Et cum necdum ei hoc modo satisfacere posset, adjecit et ait: « Ego salutis tuæ fidejussorem me constituo, et anima mea pro tua requiratur, dummodo obediens perseveres in Ordine isto. » Hac ergo promissione frater ille magnifice roboratus, spiritum diffidentiam a quo expugnabatur, penitus expugnavit, et exultans in Domino cum tremore, misericordiam et judicium deinceps cantare consuevit. Qui cum esset nobilis genere, nullam tamen generositatem arbitrabatur, nisi pro Christo pauperem fieri et servire pauperibus. Erat enim infirmarius pauperum in hospicio deputatus. Quibus officiosissime superintendens, non sicut extraneis et mendicantibus serviebat; sed tanquam dominis suis, et tanquam membris filii Dei. Si quem inter eos morbidum, si quem ulcerosum, et vermibus scaturientem aspiceret, huic omnem pietatis operam impendens abluendo, tergendo atque refocillando, quasi mater ægrolanti filio jugiter assistebat. Dum hæc et his similia Dei famulus agere non cessaret, contigit eum in prædicta mortalitate migrare ad Dominum. Cum enim videret socios suos quotidie subtrahi, et ipse desiderabat desiderio magno dissolvi, et esse cum Christo. Et plus vero Dominus, qui semper præsto est corde contritis et spiritu contribulatis servis suis, decrevit adimplere desiderium ejus. Oborta vero febri parva cum tenuiter ægrotare cœpisset, lecto decubuit. Cumque dominus abbas introisset ad visitandum illum, mirabatur quod homo ferventissimus tam levi occasione lecto detineretur. Unde et subridens aiebat: Ne timeas,

frater mi Bernarde, quia non modo morieris, sed adhuc comessurus es nobiscum de fabis et oleribus nostris. » Ipse vero respondit: « Non timeo, Pater, non timeo; sed confido in Domino, quia minime jam fraudabor a desiderio meo. » Quid multa? Post quatuor aut quinque dies scintillula crevit in incendium magnum; et facta est peremptoria febris, quæ ephemera putabatur. Tunc proprium judicium abbas reprehendit, et fratris sententiam, quam de seipso protulerat, prævalere cognovit.

Appropinquante autem hora migrationis, inunctus est frater oleo sacramentali. Expleta vero unctio factus est statim in spiritu; et raptus in contemplationem, per multum temporis spatium jacuit sine sensu et sine motu, ita ut pene mortuo similis videretur. Interim ergo aperti sunt ei cœli, et revelata facie meruit inspicere gloriam Dei, adeo ut dicere posset: *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea (Gen. xxxii).* Cumque per multam horam velut exanimis jacens, secreta cœli, non præsumptione, sed gratia duce rimaretur, tandem ad se reversus, ipsa hilaritate vultus ubinam fuisset, satis indicavit. Ad quem pius Pater accedens, interrogavit quomodo se haberet. Qui respondens: « Bene mihi, inquit, est, domine Pater, per indulgentiam Dei. Et nunc charissime Pater, absolvo te a debito sponsionis tuæ, multas gratias agens sollicitudini tuæ circa me peccatorem. Jure enim promissor absolvitur, quando promissionis exhibitio jam tenetur. » Abbas autem, pristinæ illius obligationis suæ, quæ se pro anima ejusdem fratris responsalem fecerat, oblitus, mirabatur unde loqueretur. Tunc frater expressius commonefecit illum, et ait: « Ergone excidit tibi quemadmodum olim salutis meæ responsalem te constituisti? Ab illa ergo fidejussione securum te facio, quia jam de salvatione mea per misericordiam Domini nostri Jesu Christi securus existo. » Tum vero abbas sollicita inquisitione cœpit ab eo indagare quonam modo id potuisset agnoscere. Quod cum modis omnibus dicere recusaret, cernens abbas nil se precibus proficere, in nomine Domini per virtutem obedientiæ præcepit quatenus ea quæ vidisset, ad ædificationem et consolationem multorum exponeret. Quo audito frater ille infirmus ita effatus est: « Quoniam virtus obedientiæ veritatem me silere prohibet, rem dicturus sum vobis, cui fortasse fidem dubiam adhibebitis. Sed ut testimonium hoc credibile faciam, scitote quia cum fine dicti etiam finem vitæ accipiam. Noverit ergo dilectio vestra me, licet miserum et indignum, Domino et Salvatore nostro Jesu Christo fuisse præsentatum, vidisse illum facie ad faciem, non tamen in sua divinitate, sed tantum in illa beatissima humilitatis forma, quam dignatus est pro nobis assumere, cujus benignissima indulgentia remissionem peccatorum accepi, et spem felicitatis æternæ per gratiam ipsius in sinu meo repositam habeo. Ex ipsius etiam sacratissimo ore audivi quia omnes, qui obediunt in isto Ordine usque ad mortem perseverabunt, salutem æternam ab ipso consecuturi sunt. Fratres autem nostros, cui de sæculo migraverunt, in magna beatitudine paucos aspexi, et meum ipsius locum quem inter eos, miserante Domino, jam nunc sortiturus sum, prævidi. » Cum ergo ista dixisset, obtulit, statimque felicem animam reddidit. Accingamur ad penitentiam, fratres, et cum hoc penitente præveniamus faciem Dei in confessione et cordis contritione, quatenus postmodum cum ipso mereamur faciem Dei videre in cordis jubilo et spiritus exultatione. Vere, secundum Dei testimonium *regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud Matth. xi.* Ecce magnus iste peccator, qui in initio conversionis suæ numerositatem et enormitatem criminum suorum districtè, sicut oportebat, considerans, pene in desperationem lapsus fuerat, divina gratia illustra-

PATROL. CLXXXV.

tus erexit se contra se, studens in lacrymis et luctu penitentiae, infirmantibusque sedula servitii exhibitione, sacrificium cordis contriti et spiritus humiliati Deo quotidie immolare: ideoque faciem, quam nimium tremebat iratam, quamque modis omnibus sibi placare satagebat, ad consolationem omnium vere penitentium, adhuc in hoc fragili mortalitatis corpore positus, non solum placatam videre, verum etiam benignissima lenitate peccata sibi indulgentem, seque ad æternæ beatitudinis gloriam invitantem contemplari promeruit. Non enim dormientibus et negligentibus, et peccata sua dissimulantibus, seu de numerositate annorum, quos in sancta conversatione fecerint, presumentibus, provenit regnum cœlorum, sed vigilantibus, et in observantia mandatorum Dei voluntaria exercitatione die noctuque laborantibus. Igitur sanctæ recordationis dominus Pontius, Grandissilvæ abbas, cujus sanctitatem et religionem in tam perfectis et religiosis discipulis, de quibus locuti sumus, æstimare licet, ut, sicut scriptum est, sanctus sanctificaretur adhuc (*Apoc. xxii*), et qui in modico fidelis inventus est, supra multa bona Domini sui constitueretur (*Luc. xix*); divina pariter et humana electione Claravallensis Ecclesiæ, totius quoque Claravallensis generationis pater et pastor constitutus est. Ubi dum vigilantis sollicitudine gregi dominico superintenderet, et in prælatione Domini lucra, non sua quæreret, ne lucerna per Spiritus sancti benignitatem accensa sub modio lateret, vocante Domino, totiusque cleri et populi electione annitente, in episcopum Clarimontis assumptus est. Pontificatus vero honore sublimatus, monachi humilitatem non reliquit, geminam hanc gratiam mirabiliter in se copulatam ostendens ita ut summi sacerdotii dignitas monasticæ humilitatis puritatem commendabiliorem redderet et rursum religionis vigor pontifici auctoritatem tribueret, sicque verbo et exemplo populum, cui episcopus datus fuerat, pascens et instruens, inter antistites sui temporis spectabilis apparuit, demumque cursu vitæ suæ laudabiliter peracto, laboris sui præmium a Domino recepturus requievit in pace.

CAPUT XXVII.

De beato Gerardo, sexto Claravallis abbate.

Assumpto ad pontificatus apicem domno Pontio qui quintus a sancto Bernardo Claravallis abbas exstiterat, beatus Gerardus, Fossænovæ abbas, vir puritate conversationis et morum integritate per cuncta laudabilis, senarii numeri perfectionem, tam in vita quam in morte sua adimpleturus, sexto loco, eidem Ecclesiæ abbas substitutus est. Hic venerabilis, pater acceptus Deo et hominibus charus, tanta gratia decoratus erat, ut universitas fraternitatis ipsum tanquam paradisi vernantissimum florem aspiciens, miro veneretur affectu. Quem enim perfuderat Deus gratia, necesse erat ut ab omnibus amaretur. Auctor nempe et dator omnium virtutum Christus, in quo omnes thesauri non solum sapientiæ et scientiæ, verum etiam pietatis et gratiæ sunt absconditi, ita hunc famulum suum spiritualium charismatum nectare replevit, ut non tantum in ipsum credere, ipsique feliciter servire, sed et duram horrendamque mortem pro eo pati non timeeret. Nam si qualiscunque sit fides tribulatio probat, et si constat perfectam habere charitatem illum qui in ipsa perseveraverit, liquet hunc beatum virum in utraque fuisse perfectum, qui tanquam servus bonus et fidelis curavit in tribulatione fidem servare non fictam, charitatem de corde puro et conscientia bona proferre, ita ut etiam inimicum sanguinem suum crudeliter sitientem diligeret, pluris æstimans animæ vitam quam corporis, minus horrescens carnis mortem quam fidei detrimentum, malens pro justitia agonizare quam meticulous silentio Ordinis inhonestatem et periculum animarum dissimulare. Itaque qualiter post laudabilem, et in

omni religione perspicuam vitam, ad palmam martyrii pervenerit, succinta, quantum possumus, relatione pandamus. Monachus quidam, nobilis quidem genere, sed degener moribus, contra formam et honestatem Ordinis ubique vagabatur, frequentans curias principum, et sæcularibus negotiis seipsum impudenter ingerens, in omni conversatione sua magis se gyrovagum quam monachum claustralem ostendens. Hunc dominus Gerardus abbas Clarevalensis, zelo justitiæ et Ordinis æmulatione succensus, teneri jussit; et ablatis ei tam equis quam omnibus quæ habebat venerabili viro domino Petro abbati Igniaci ipsum commisit, quatenus in domo ejus regulari discriptione coercitus, omni denique vagationis licentia decisa, penitentiam ageret vel invitatus. Et licet pastor bonus laudabili intentione ad correctionem fraterni erroris hoc fecerit, malignus tamen ille sinistra suspitione præventus minus sana intentione hoc factum esse murmurabat. Ideoque unde meliorari debuerat, deterior effectus est, nempe diabolicum spiritum tota mente concipiens, horrendum virus immanitatis et sævitæ spirabat, et tanquam crudelissima bestia pii Patris cruorem sitiēbat.

Accidit iterea ut dominus Gerardus Clarevallensis abbas partes Germaniarum ingrederetur gratia visitanti cœnobio quæ in partibus illis habet Clara-vallis. Inter eundem vero contigit eum Treverim devenire, Belgicæ primæ metropolim: quæ olim nobilissima et secunda Roma vocata, nunc vastitate ruinarum suarum quid olim fuerit demonstrat. In hujus suburbio civitatis exstat famosum cœnobium, quod S. Mathiæ nomine vocatur, eo quod corpus ejusdem sanctissimi apostoli integrum illic requiescat, quod Helena Augusta, Constantini Magni mater, a Judæa translatum ibidem honorifice recondidit. Accedit autem ad auctoritatem conferendam loco quod discipulorum beati Petri apostoli, scilicet Eucharium, Valerii atque Materni, corpora in crypta ejusdem ecclesiæ decenter locata magna fidelium devotione coluntur. Qui beati a præfato apostolo directi, primi Germaniæ populis verbum salutis et tropæum crucis prædicaverunt, quique diebus suis tres nobilissimas Germaniæ civitates, Treverim, Tungrim, et Coloniæ, pontificatus honore insigniter illustrarunt. Ad præfatum itaque Treverorum civitatem dominus abbas Gerardus veniens gratia hospitandi cœnobium S. Mathiæ petiit, atque ab abbate fratribus ejusdem loci officiosissime susceptus est. Sed is qui non tam corporalis commodi, quam spiritualis emolumentum gratia illo diverterat, in tempeste noctis silentio surgens oratorium petiit, cryptam ingreditur, ante memorias prædictorum confessorum Christi corpore pariter et mente prosternitur, affectuosius precibus sibi suisque divinum auxilium per eorum suffragia postulaturus. Ast ubi protelata oratio gratiam devotionis promeruit, infusa devotio mentem dilatavit, dilata mens cœlestium secretorum capax effecta est, vidit repente eosdem Domini confessores cœlesti gratia refulgentes prope se assistere, quorum unus, id est Eucharium, talibus eum verbis allocutus est: « Frater, ne timeas, neque paveat cor tuum in aspectu nostro. Nos enim sumus, qui ab apostolo Petro directi, primi in his partibus Christum evangelizavimus, ego quidem Eucharium, isti quoque fratres mei Maternus et Valerius, quorum opem flagitaturus memorias nostras adisti. Quapropter et nos fidei et

(16) S. Maternus et alii falso hic dicuntur missi a S. Petro in Germaniam: cum ipse Maternus a Constantino legatur fuisse delectus iudex contra Donatistas, post trecentos circiter annos a sancti Petri tempore, ut scribit Optatus lib. 1 in fine. Curiosa quoque inutilis, ac indigna B. Gerardo martyre mox futuro oratio, qua peteret sibi revelari, quid egerit, et ubi fuerit anima ipsius Materni per dies

devotioni tuæ congaudentes, per voluntatem Dei ad te venimus, super iis quæ in corde tuo versantur consilium tibi daturi. Voluntas tua et propositum cordis est ut officio prælationis absolutus, et mordacibus negotiorum tumullibus exoneratus, soli Deo et tibi vacare incipias, sed scire debes quoniam hæc voluntas tua non est secundum voluntatem Dei. Quocirca suadeo et admono ne gradum honoris, quem divina largiente gratia consecutus est, temere deseras; sed constans esto, et viriliter age, quia in proximo est ut a Domino visiteris, et pro laboribus tuis immarcescibilem gloriosæ victoriæ coronam adipiscaris (16). » His dictis disparere, abbatem qui hæc audierat et viderat, stupore pariter et admiratione confirmatum relinquente. Interea cœptum accelerat iter, domos pro quibus partes illas adierat visitat: et jucunda sua præsentia et doctrina fratres in Dei laudibus et sacri Ordinis observatione ferventiores reddidit: prædictæ visionibus dulcedinem menterevolvens, vimque verborum quæ audierat, quod scilicet in proximo a Domino visitandus esset, sedula meditatione pertractans. Cæterum affectuosius de eisdem sanctis, qui sibi apparuerant, cogitare incipiens, mirabatur valde de anima B. Materni ubinam fuisset, vel quali vita vixisset, spatio quadraginta dierum illorum, quibus corpus ejus in sepulcro jacuit, antequam per baculum apostoli resuscitaretur. Et quasi penitentia ductus ingemuit, quod cum in prædicta visione congruam satis opportunitatem querendi nactus fuisset, minime hoc quæsisset.

Explicitis ergo negotiis, pro quibus iterat, Treverim revertitur, sed minime apud S. Mathiam hospitatur. Nam quidam potens et dives homo de eadem civitate magnis precibus extorserat ab eo, cum priori vice illie fuisset, quatenus in reditu suo benedictionem domui ipsius dare dignaretur. In eadem itaque domo susceptus hospitio priusquam cubitum iret, conversum suum secretius alloquitur, et ut duos equos sibi ante lucem sternat, imperat, ipseque solus cum eo ad Sanctum Mathiam vadat. Paret ille, dictisque tempestive matutinis, abbas oratione gratia corpora sanctorum devotus invisit. Ubi dum lacrymosis precibus attentius insistit, magni Dei munere eosdem sanctos eodem schemate quo prius videre promeruit. Tum vero S. Eucharium respiciens ad abbatem et protensa manu ad S. Maternum, dixit: « Ecce iste frater meus est Maternus: Sciscitare ab eo quod vis. » Cumque nutaret ille, et præ reverentis et gloria vultus eorum nihil responderet præsumeret, beatus Maternus sic ad eum locutus est: « Merito, frater charissime, caves frontose requirere quod scire desideras, quia tam profundam judiciorum Dei abyssum, et a sensibus humanis prorsus seclusam scrutari velle temeritatis esse videtur (17). Quia tamen pius magis quam curiosus scrutator es, arcanum hujus secreti tibi, quantum capere potes, patefaciam. Tu cogitas, et sedula mentis intentione versas, ubinam anima mea fuerit, vel quali vita vixerit spatio quadraginta dierum illorum quibus corpus meum in sepulcro jacuit: et hoc scire ardenti pietatis affectu desideras. Scito igitur quia sicut infans intra viscera clausus vivit, nec tamen sentit, sic eram ego in visceribus terræ jacens, e somno mortis in corpore dormiens. Deo tamen in anima vivens, in cujus omnipotenti præsentia jam tunc eram, quod postea resuscitatus in oculis hominum futurus

(17) De hac visione et præcedenti vide supra not

eram. » Hac ergo gemina visione et allocutione dominus Gerardus Clarevallensis abbas confortatus, studebat de die in diem proficiens Christo sedulum exhibere famulatum, tanto certior de imminente sibi termino vitæ, quanto minus falli posse, vel fallere velle sciebat nuntium cœlestem, qui nunc in proximo esse prædixerat.

CAPUT XXVIII.

Domnus Gerardus visitans Igniacense cœnobium crudeliter occiditur.

Igitur eodem anno quo hanc beatam visionem viderat, imminente tempore, quo sanctus abbas hostia Christi effici mereretur, et Agni immaculati pedissequus sanguinem pro justitia, sicut ille pro universali Ecclesia funderet, visitationem domorum suarum, secundum Ordinis instituta, facere proposuit, et inter cæteras etiam Igniacum adire decrevit. Fratres autem, quia belluinam pseudomonachi illum rabiem, quem supra e domno abbate correptum, et in eadem domo sub penitentia constrictum, retulimus, suspectam habebant, monebant dominum abbatem, ut cautius se haberet, ne forte, quod vehementer abhorrebant, lucerna in Israel exstingueretur. Ille vero metu mortis intrepidus, et totum se divinæ voluntati commendans, nec propter mortem, si immineret, ea quæ officii sui essent se intermittere posse dicebat. Cumque in prociactu itineris positus jam pararet exire, frater quidam spiritualis accedens, ut secretis sibi loqui dignaretur, orabat. Quo impetrato, lacrymosis suspiriis cœpit rogare, ne iter quod proposuerat exsequeretur, dicens sibi per revelationem ostensum quia, si tunc Igniacum veniret, crudeli morte esset perimendus. Qui vir Domini respondit: « Chare frater, gratias ago sollicitudini tuæ pro me; sed scire te volo quia non facio animam meam, id est temporalem hanc vitam, pretiosorem quam me, nec omnino expedit mihi ut quod ex debito officii, quo indignus fungor, facere incumbit, meticulousa mortis imaginatione territus intermittam. Quis enim scit, si tentat me Dominus meus? Quis item nesciat omnipotentem esse Deum: qui, si voluerit, mortem quam tu imminere dicis, et quam ego secunda conscientia me non meruisse confido, facillime avertere poterit? Quod si noluerit nos tanquam servi inutiles ipsius per omnia voluntati obsecundare necesse habemus. Ipsius ergo voluntati et nobis et vobis fiat. » Sic dixit, et fratres omnes divinæ gratiæ commendans, in spiritu fortitudinis iter quod proposuerat aggressus, Igniacum pervenit. Ubi ab abbate ejusdem loci beate memoriæ domno Petro cunctisque fratribus cum multa, sicut dignum erat, reverentia susceptus, jucundum se et affabilem exhibebat universis. Cumque singulis publice et privatim de salute animarum et de Ordinis observatione loqueretur, etiam illum, de quo supra diximus, non monachum, sed detestabilem parricidam mox futurum, ad se vocari præcepit. Qui cum venisset, Pater sanctus, hostia Christi post paululum futurus, dulcissimis eum verbis adorsus monere cœpit ut, quod causa salutis animæ ipsius factum fuerat, patienter ferret: se multo modo quidquam rancoris adversus eum habere, imo vero sicut filium suum charissimum amplecti paratum, si correctionem ejus sanctæ humilitatis et patientiæ indicis deprehendere potuisset. At ille, qui cum diabolo ab initio homicida existente unus jam spiritus effectus fuerat, ne scelus horrendi parricidii, quod jam dudum mente conceperat, aliquo modo propalaretur, et sic effectum malitiæ suæ privaretur, tanquam callidissimus serpens capite demisso simulabat se ea quæ dicebantur humiliter audire; verbum etiam mansuetudinis et pacis proferebat ore quam non habebat in pectore. Exhilarantur fratres, et superducto false humilitatis habitu, quo se pestifer ille, ne deprehenderetur, induerat, dignos penitentiae fructus sperabant, nilque minus fieri

posse putabant quam quod in tam brevi tam horrendi facinoris perpetracione seipsum æternæ mortis et damnationis laqueo inneceret.

Postero die fratribus ad nocturnæ synaxeos officium persolvendum congregatis, dum ex more de via venientium domno abbati oblatum fuisset, qua tenus de Matutinis exiens lassitudinem ex itinere contractam nocturna quiete repelleret, sicut erat fervens spiritu, persistit: et toto vigiliarum spatio divinis laudibus vigilantem intendens, quasi jam præfago spiritu quæ super eum ventura erant prænosceret, futuro se agoni præparabat. Quid plura? Finitis laudibus dum secundum consuetudinem Ordinis Prima continuatim subjungeretur, dominus abbas de choro exiit, dormitorium ascendit; inde ad abluendas manus descendens, quatenus, finit Hora, ad celebranda sacra mysteria expeditior occurreret. Quod execrabilis ille, non monachus, sed parricida, nequiter deprehendens, nequius insecutus est eum: et in loco dormitorii, quem tanto facinori perpetrando congruum præviderat, tanquam leo paratus ad prædã, in insidiis se occultabat. Vir itaque Domini rediens, et per dormitorium versus gradus quibus in claustrum descenditur incedens, ad insidiarum locum pervenit. Et ecce filius ille perditionis subito exsilii, impetum fecit in eum, et cultrum acuminatum longum et latum visceribus ejus immergens, crudeliter scindendo, secando, fodiendo, usque ad spinam dorsi pervenit. Sed sicut verus Agnus Dei, Dominus noster Jesus Christus, non quidem coram tondeute, sed coram sacras manus ac pedes fodiente obmutuit, et non aperuit os suum, sic et iste verus imitator et hostia Christi coram terribili laniatore et fossore viscerum suorum non modo clamorem, sed vix aliquam vocem doloris emisit. Tum vero Deo odibilis et hominibus invisus ille homicida, cum cratem co-starum osistere sentiret, ne sacrum corpus sicut volebat transfodere posset, gravibus tormentis graviora superaddens, detestabilem sicam intra viscera versando atque reversando, omnibus modis satagebat, ne Pater sanctus vivus de manibus ejus evaderet. Mitis vero pastor execrabilem ipsius instantiam perhorrescens, leni voce dixit ad eum: « Quæso, frater, parce. Cesset jam manus tua, quia nullo modo de cætero vivere potero. » Ad quam vocem malignus ille pernici cursu aufugit, et dæmonum præda factus, ultricem tanti sceleris conscientiam secum ferebat. Venerabilis autem abbas recollectis viribus, per gradus quibus in ecclesiam descenditur, tam horrendo vulnere confossus descendit: sed cum ad extremos gradus venisset, præ nimia sanguinis effusione sentiens defectum corrui, et tanquam exanimis jacebat. Nutu vero Dei cæstris per ecclesiam incedens jacentem offendit; sed quis esset, aut quare illie jaceret, in tenebris discernere non poterat. Territus itaque vehementer, concitus candelam accendit: et admoto lumine Patrem sanctum recognovit. Protinus ergo lamentabiliter exclamans, et heu, heu congemmans, fratres universos ad tam miserabile spectaculum concurrere fecit. Ipse etiam dominus abbas Petrus adfuit: et videns martyrem Christi in sanguine suo volutari, lacrymosis suspiriis internum cordis prodebat dolorem. Itaque manibus fratrum lugentium in infirmitarium est delatus. Ubi vero paululum conquievit, recollecto spiritu immensas omnipotenti Deo gratias agere cœpit, quod eum in præsentem tam dura morte puniri permetteret, ne pro peccatis et negligentis suis post mortem in purgatoriis locis graviores penas exsolveret. Triduum, si bene memini, post easupervixit: in quo spatio sacramentis ecclesiasticis manibus, devotis precibus et piis sancti desiderii votis ad beatitudinem futuræ vitæ suspirabat. Occisori suo ex corde indulsit; et omnes qui aderant attentius precabatur, ut si forte comprehende-

retur, nil mali a quoquam pateretur. Speciales filios suos Claravallenses ex intimo cordis affectu divinæ gratiæ commendavit, sicque sancta illa anima carne soluta, tanto liberior, ut credimus, æthereum penetrauit cœlum, quanto durius hic camino tribulationis et horrendæ mortis extremitate purgari meruerat. Sacrum corpus ejus basterne impositum, divinis psalmis et hymnis per totam viam resonantibus domno quoque Petro abbate funus cum magna reverentia prosequente, Claramvallem honorifice delatum est. Ubi quam sublimi et manifesta revelatione, de gloria martyrii ejus, idem abbas certificari meruit ad commendandam posteris tanti martyris memoriam referre non incongruum puto.

CAPUT XXIX.

Quod domnus abbas Petrus de glorificatione Christi martyris Gerardi per revelationem certificari meruit.

Cum a conventu Claravallis pro commendatione beate animæ missa solemniter, sicut moris est celebraretur, præfatus domnus abbas Petrus sacro altari astabat, solita sua devotione salutarem hostiam immolaturus. Qui licet hilaritatem vultus intuentibus se præstenderet, erat tamen tristis et mœrens valde super tam indigna morte pii Patris, maxime quod in domo sua, scilicet Igniaco, Dominus tam immane scelus fieri permisisset. Cumque diversis cogitationibus æstuarer, reputans ne forte propter peccata sua hoc accidisset, vidit repente visibili specie beatissimum Bernardum a dextris altaris stantem; eum quoque, de cujus morte lugebat domnum Gerardum a sinistris: utrosque inæstimabili claritatis gloria refulgentes. Quorum visione obstupefactus dum attonitus hæreret, dixit ad eum beatus Bernardus: « Cur, quæso, tanquam mortuum luges eum cujus transitoria mors in perennitatem beate vitæ commutata, pretiosa est in conspectu Domini? » Et protensa manu ad martyrem Christi Gerardum, qui in sinistra parte altaris stabat: « En, inquit, iste est frater meus, cujus funeri debitas persolvitis exsequias: qui quanto crudeliorem et indigniorem mortem in oculis hominum pertulisse visus est, tanto majori gloria a Domino sublimatus, inter victrices et purpuratas martyrum catervas sortem suæ vocationis accipere meruit. » His dictis, tam jucunda visio ab oculis intuentis sublata est. Tanta vero lætitia et securitas de glorificatione dilecti amici sui in corde ejus qui hæc videre et audire meruerat, successit, ut non jam quasi mortuum plangendum putaret, sed propulsato omni mœroris et dubietatis nubilo, tanquam fidelissimum intercessorem apud omnipotentem Dei misericordiam habendum censeret. Hanc revelationem a piæ memoriæ domno Gerardo quondam priore Claravallis, postea Everbacensi abbate audivimus, qui quantæ veritatis, puritatis et innocentie vir fuerit, norunt ii qui cum eo conversati sunt, de quo etiam a senioribus Claravallis referri audivimus, quia cum ad manus beatissimi Bernardi accederet, quatenus se per eum Ordini et domni Claravallis redderet, idem venerabilis Pater in spiritu Dei loquens, audientibus qui aderant innocentie ejus testimonium reddidit, dicens: « Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est (Joan. 1). Exsequiarum itaque celebritate lætu mixto gaudio, peracta, et spiritualibus ejus filiis tanti Patris non tam temporalem mortem ejus lugentibus quam gloriosæ victoriæ ipsius, qua de inimico pro justitia fortiter occumbens triumphavit, congratulantibus, sanctum corpus ejus ante fores oratorii Claravallis in cellula, quæ olim ob receptionem corporum sanctorum confessorum Bernardi et Malachiæ constructa fuerat, in sarcophago super pavementum exaltato venerabiliter conditum est.

Igitur dum fama pretiosæ mortis ejus, quomodo scilicet innocens pro justitia et zelo Ordinis crudeli-

morte multatus esset, ubique vulgaretur, ad aures summi pontificis, beate videlicet memoriæ Alexandri, pervenit. Qui quoniam speciali eum dilectione pro suæ reverentia sanctitatis amaverat, multo pietatis affectu super tam indigna morte ipsius contristatus est, ipsumque tanti facinoris patratorem excommunicatum et extorrem a societate omnium fidelium habendum censuit. Evolutis post hæc aliquantulis annis, crudelis ille carnifex, qui tantum scelus commiserat, poenitentia ductus summum pontificem adiit, atque ad pedes ipsius misericordiam postulaturus corruit, Domno vero apostolico quærenti quis esset, vel quid mali commisisset: « Ego sum, ait ille, qui Gerardum abbatem Claravallis occidit. » Cumque domnus papa dilectum olim sibi abbatem nominari audisset, et auctorem mortis ejus coram se positum cerneret, totus inhorruit, et vehementer turbatus, minus discrete, sicut dicitur, pede eum repulit, dicens: « Vade, fili perditionis. » Quo audito miser ille concitus surgens recessit. Cardinales qui aderant, reverenter accedentes suggererunt domno papæ, quamvis sceleratissimum hominem, non debere sine misericordia dimitti, Domnium Jesum in cruce pro crucifixoribus suis orasse nec expedire apostolatui ejus, si tam immitte desperationis exemplum posteris relinqueret. Quorum verbis terribus apostolicus, festinanter paricidam illum vocari præcepit, quoniam non propterea ad horam illum repulit, ut desperandum de ipso censeret, sed ut horrorem et enormitatem tam immanis flagitii præcordiis ejus arctius imprimeret, et per hæc ad pura quæque pro scelere suo toleranda provocaretur. Sed o quam terribilis est Deus in consiliis super filios hominum, quoniam nemo valet corrigere quem ille neglexerit. Cum enim ad jussum pontificis miserabilis ille peccator a ministris quaquaversum quæreretur, non in consistorio, non in palatio, sed nec in universa urbe inveniri potuit: quove devenerit, vel quali fine defecerit, usque hodie ignoratur.

CAPUT XXX.

De piæ memoriæ domno Henrico, septimo Claravallis abbate postea Albanensi episcopo cardinale.

Glorificato per martyrii palmam beato Gerardo sexto Claravallis abbate, domnus Henricus Altacumbæ abbas, ad sabbatismum populi Dei jam in septima ætate quiescentis, cui dicit Spiritus: *Ut requiescat a laboribus suis (Apoc. xiv)*, desiderio, vita et moribus suspirans, septima ordinatione nobilis illius in sincera religione Claravallis congregacionis, spiritualis Pater electus est. Hic venerandus Pater, nobilis quidem genere, sed longe nobilior virtutum generositate, a primis adolescentiæ suæ annis in sanctuario Domini locatus, manum misit ad fortia, magis eligens ferre jugum Domini suave et onus ejus leve (Matth. xi), quam dici et esse filius Belial, id est absque jugo; plus appetens pro Christo Domino humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis ac per hoc in sortem illius cadere, qui rex super omnes filios superbiæ (Job. xli). Porro dies adolescentiæ suæ tanta puritate et innocentia pertransiit, sicque canos sapientiæ in annis tenerioribus induerat, ut dum vix adhuc limen virilis ætatis attigisset, merito magis religionis et prudentiæ quam ætatis sequester inter Deum et homines constitueretur; et vicarius Filii Dei factus, nomen pariter et officium Patris et pastoris adipisci mereretur. Quam tamen prærogativam honoris vel potius pondus sollicitudinis, semel susceptum, tanta fidei et devotionis alacritate administravit, ut internus ille judex, discretor cogitationum et intentionum cordis, qui in manu omnium signat, ut noverint singuli opera sua, fidelem in minori dispensatione probans majori eum charismatum gratia sublimare decerneret. Nempe maturiori jam ætate virtutibusque in habitum versis

abbas Claravallis factus, rigorem disciplinæ per quem alios ad tramitem justitiæ cogebat, in seipso minime neglexit, sed quantum dignitatem officii sui patiebatur, ad communis vitæ socialitatem se constringens, ipsi etiam labori manuum aliquoties pro tempore cum cæteris fratribus insudabat. Cæterum, quam sanum consilium dederit Sapiens omnibus in sublimitate constitutus dicens: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccli. iii)*, quamque acceptum sit Deo, si prælatus propter timorem ipsius duris etiam et vilibus laboribus carnem suam castigare non dedignetur, pius, Dominus huic famulo suo demonstrare dignatus est: qui eum pro quadam negligentia sua, quam, dum labori manuum ardentius insisteret, contraxerat, nec tam gravem fuisse putabat, mirabiliter simul et misericorditer corrigere voluit (17°). Accidit enim quadam vice ut idem venerabilis abbas tempore secacionis colligendo feno instans, in pratis grangiæ, quæ trans flumen Albam sita, proxima est monasterio Claravallis, cum fratribus suis impigre laboraret. Et ecce dum ferventius operi insisteret, frater quidam festinus adventu nuntians unum de conversis infirmis, ægritudine prævalescente, morti approximare: et propterea gratiam inunctionis desiderare. Abbas autem sciens cæteros sua presentia roborari, et ad laborandum ferventius incitari ægre nimis tulit se ab opere divelli: ideoque unum de senioribus vicarium pro se misit, qui eidem infirmo solemnem inunctionis officium impenderet. Quod ubi factum est frater ille sacramentis ecclesiasticis contra aereas potestates rite munitus, in pace vitam finivit.

Post hæc die quadam, dicto completorio, dum clara adhuc luce fratres se in lectulis suis collocassent, ipse etiam domnus abbas vigilans in lecto suo jacebat. Cui sic jacenti monachus quidam, qui paulo ante prædictum fratrem vitam decesserat, visibiliter apparuit, sicque ad eum locutus est: Scias, domine Pater, quoniam frater ille, qui proxime defunctus est, mox ut carnis induvias exiit, ante thronum gloriæ Domini nostri Jesu Christi a sanctis angelis presentatus est. Ubi cum subtilissima examinatione vita ejus discutitur, tandem ad ea, quæ circa eum in extremis agentem gesta sunt, discussionis scrutinium processit. Cumque benignus Judex quæreret si omnia quæ circa morientes fratres fieri solent rite circa eum adimpleta fuissent, responsum est quia rite excepto eo solo quod abbas, dum labori ferventius instaret, eum in propria persona inungere neglexisset, sed pro se vicarium misisset. Quapropter Dominus me vocans, cujus cum cæteris tremendæ majestati astabam, dixit mihi: « Vade et ex parte mea dic abbat, quatenus pro hac negligentia sua, cuncto tempore vitæ suæ singulis diebus septem psalmos poenitentiales persolvat. » His dictis, nuntius celestis dum ea quæ intus audierat foris nuntiasset, ad Dominum mittentem rediit: a quo, licet foris apparens, intus minime recesserat. Abbas vero cum tremore et admiratione multa quæ audierat mente pertractans, divinæ pietati ex intimo corde gratias retulit, proprio experimento probans, irrefragabili veritate subnixam esse sententiam, quam de Domino testatur Apostolus dicens quoniam, *ipsi cura est de nobis (I Petr. v)*. Humillima itaque obedientia poenitentiam sibi a summo omnium abbatum Abbate injunctam suscipiens, tanta curavit sollicitudine observare, ut etiam postea factus Albanensis episcopus cardinalis solitus esset familiaribus suis dicere quia, si hoc articulo premeretur, ut unum et duobus modis omnibus fieri oporteret, scilicet, in die sancto Paschæ, seu Natalis Domini, aut missam

(17°) Henrici culpa nonnisi venialis fuit, qua laborem manuum non dimisit, et per alium ungi curavit, quem per se ungere debuit: fortassis suos indescandalizans.

aut psalmos illos omittere, potius missam intermitteret. Benedictus igitur Deus in donis suis, et sanctus in omnibus misericordiis suis, qui in his novissimis diebus tam perspicuis et evidentibus revelationibus consolatur humiles servulos suos, ut per hoc a visibilibus abstracti, invisibilibus pedem fidei fortius imprimamus, certissime scientes quoniam visibilibus et invisibilibus ipse unus et solus est Dominus, qui incomprehensibili majestate sua soli polique patriam, unam facit esse rempublicam.

CAPUT XXXI.

De converso, qui per gratiam Dei et orationem venerabilis abbatis Henrici damnationis sententiam evasit.

Frater quidam laicus in Claravalle quidem aliquandiu conversatus, sed sub castissima Claravallis disciplina nequaquam fuerat nutritus, verum de alia domo illuc transmissus, crimina gravissima, quæ in priori domo sua commiserat, usque ad ipsum mortis articulum, horrenda cordis duritia, sine confessione et poenitentia abyssopetens, sine confessione et poenitentia abyssopetens, in cujus ditione et voluntate universa sunt posita, tam liberaliter quam misericorditer ab æterna damnationis voragine, jamjamque super caput ipsius imminentis, eripere dignatus est. Pressus enim gravissima infirmitate, cum jam mortem vicinam adesse sentiret, divina gratia, quam quandoque miseris et indignis peccatoribus miseretur, illustratus, accito confessore peccata sua confiteri voluit. Livida vero malignorum spiritu caterva, quæ quantum in ipsa est, semper gratiæ Dei adversatur timens ne per salutarem confessionis antidotum peccatorem perderet, quem diu laqueis suis irrelitum incontinenti se rapere posse præsumebat, tanta vi malitiæ suæ super eum irruit, ut perditio flammis officio diutius permanens, mutus jam ultimum trahere flatum videretur. Pius vero Dominus, qui sic debellare superbos, sicut quondam typicum illum Pharaonis exercitum mediæ noctis silentio per columnam ignis et nubis respiciens contrivit, ita et nunc mediæ noctis silentio per intercessionem, sicut credimus, beati Bernardi sanctorumque qui in Claravalle requiescunt, tyrannicam dæmonum superbiam increpans et fugans, reum suum absolvit, redditoque linguæ officio, ad confessionis sacramentum animavit. Denique cum fratres infirmarii sollicitè circa eum observarent, et jam nullus aliud, nisi mortem illius præstolaretur, esse repente mediæ noctis hora instante aperuit oculos, et absolute loquens, se confiteri velle fratribus indicavit. Tunc velociter accersito venerabili domno Henrico abbate, confessus est ei, loquens in amaritudine animæ, et dicens: « Ego peccator immundus, ego omnium flagitiosissimus, confiteor Deo, et tibi, Pater, quia cum essem pridem in monasterio meo, nomine Esrom, quod situm est in Dacia, ex quadam fornicaria filium genui, et neque confessionem neque poenitentiam super hujusmodi scelere hactenus egi. Proinde nunc cum obmutuissem, maligni spiritus miserrimam animam ad loca infernalium rapuerunt; ibique vidi supplicia, quibus mox exutus corpore mancipandus ero ad puniendum. Ibi quoque ad cumulum damnationis meæ filium meum jam pridem mortuum reperi, iniquitates meas arguentem et exprobrantem mihi hujusmodi verbis: Heu, detestande peccator! heu, excerande proditor castitatis et religionis, nunquam natus fuisses, nunquam adultus fuisses! quasi qui non esses, de utero ad tumultum translatus fuisses! quoniam exigente malitia tua, ego istas perduci merui miseras! »

His igitur auditis et visis conturbor atque coarctor nimis, tum pro ejusdem filii mei imputata poenaltate, tum pro mea ipsius jamjamque immi-